

Indira Husić, Esved Kajtaz⁴³
Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Nastavnički fakultet

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

TEŽNJA KA POSTIGNUĆU I VJEROVANJE U PRAVEDAN SVIJET

Sažetak

Težiti ka postignuću je u prirodi svakog pojedinca, jer svakim novim postignućem, bilo lakše ili teže stečenim, pojedinac se priprema za nove životne izazove. U isto vrijeme za ostvarivanje određenog postignuća, pojedinac ujedno i vjeruje da će za svoj rad dobiti i odgovarajuću nagradu, tj. vjeruje u pravednost društva koje ga okružuje. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi da li postoji pozvezanost između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet. U istraživanju je učestvovalo 246 ispitanika, studentske populacije iz Mostara, Zenice i Bihaća. Upitnici korišteni u ovom istraživanju bili su: skala težnje ka postignuću i skala vjerovanja u pravedan svijet, uz određena pitanja sociodemografske prirode. Dobiveni rezultati su pokazali da postoji statistički značajna korelacija između težnje ka postignuću i vjerovanje u pravedan svijet, ali ona je jako slaba. Zatim, nalazi nam ukazuju i da postoji statistički značajna razlika u težnji ka postignuću s obzirom na spol. Naime, ispitanici muškog spola ($M=34,43$) su pokazali veću težnju ka postignuću nego ispitanici ženskog spola ($M=29,76$). Za razliku od težnje ka postignuću, kod skale vjerovanje u pravedan svijet ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na spol ($0,643 > 0,05$). Naposljetku, dobiveni su rezultati koji su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika u težnji ka postignuću ($0,606 > 0,05$) i vjerovanju u pravedan svijet ($0,648$) s obzirom na najčešću ocjenu studenata.

Ključne riječi: težnja ka postignuću, vjerovanje u pravedan svijet, studenti

⁴³ E-mail: indira.husic@unmo.ba
E-mail: esved.kajtaz@unmo.ba

Uvod

Kako je želja za pravednim tretmanom uobičajena ljudska preferencija (Hjuston i Bettencourt, 1999), pravda se može smatrati važnom brigom u svakodnevnom životu. Osim toga, zahtjev za pravdom, u smislu jednakih mogućnosti za sve, postavlja važan temelj za demokratiju (Tai, 1998). Definirana kao “primarna vrlina društvenih institucija” (Rawls, 1971, str. 3), pravda također utječe na način na koji se pojedinci ponašaju u društvu ili grupi. Stoga se koncept pravde često spominje u pravnim, političkim i vjerskim tekstovima koji imaju za cilj reguliranje društvenog života, te mu se posvećuje multidisciplinarna pažnja (Özer i Demirtas, 2010).

Lerner (1980) je definisao vjerovanje u pravedan svijet kao „*teoriju pravde koja kao svoju osnovnu premisu ima ideju da ljudi dobijaju ono što zaslužuju i zaslužuju ono što dobijaju*” (str. 512). Prema hipotezi o vjerovanju u pravedan svijet, smatra se da je vjerovanje u pravedan svijet uzrokovano motivacijom ljudi da predviđaju pozitivnu budućnost za sebe (Lerner, 1965, 1980). Rubin i Peplau (1975) stvorili su skalu za mjerenje potencijalnih individualnih razlika u mjeri u kojoj ljudi vjeruju u pravedan svijet. Skala pravednog svijeta (JWS) tretirala je vjerovanja pravednog svijeta kao jednodimenzionalni stav, u rasponu od prihvatanja do odbijanja vjerovanja da je svijet pravedan. Ova uvjerenja su povezana s boljim blagostanjem, efikasnijim suočavanjem i manje intenzivnim negativnim emocijama (Dalbert, 1999, prema Furnham, 2003).

Pravednost u obrazovnom kontekstu

Pravednost u akademskom okruženju ključna je zbog koristi koje doživljaj pravednosti ima kako za studente, tako i za profesore (Houston i Bettencourt, 1999). Ukoliko studenti doživljavaju negativna iskustva, kao što je nepravda, to može rezultirati smanjenim postignućem ili nižom razinom zadovoljstva studijem (Rodabaugh, 1994, prema Turčić, 2016).

U akademskom kontekstu pravednost se počinje istraživati u zadnjem desetljeću. ChoryAssad i Paulsel (2004b), na temelju definicije organizacijske pravednosti Cropanzana i Greenberga (1987), definiraju pravednosti u obrazovnom kontekstu. Ona se odnosi na percepciju pravednosti ishoda i procedura koje se odvijaju u akademskom okruženju. Za razliku od organizacijskog konteksta, gdje percepcija pravednosti počiva na pravednosti ishoda i procedura putem odnosa zaposlenik-nadređeni, u akademskom kontekstu pravednost se promatra u okvirima odnosa profesor-student. Pravednost u akademskom kontekstu se također sastoji od tri tipa pravednosti: distributivne, proceduralne i interakcijske pravednosti (Chory-Assad, 2002; Chory-Assad i Paulsel, 2004b; Chory, 2007, prema Turčić, 2016)

Istraživanja percepcije pravednosti u obrazovnom kontekstu pokazuju povezanost pravednosti s brojnim akademskim ishodima koji imaju utjecaj na studenta (npr. Chory – Assad, 2002; Uludag i Yaratana, 2013). Smatra se da će studenti koji doživljavaju svoje profesore nepravednima, biti manje motivirani i manje učinkovito uključeni u nastavu (Chory – Assad, 2002).

S druge strane, doživljena pravednost može imati utjecaj i na moralni razvoj studenata i na njihove političke stavove. Resh i Sabbagh (2014) smatraju da studentova percepcija distributive pravednosti na fakultetu oblikuje ideje o civilnim pravima u demokratskom društvu te njihovo povjerenje u ljude i političke institucije. Studenti su liberalniji i povjerljiviji ako obrazovnu instituciju koju pohađaju, doživljavaju na način da ima pravedne procedure. Rezultati njihovih

istraživanja pokazuju da su djevojke općenito liberalnije i pokazuju veće povjerenje. Pravedni postupci ili procedure podrazumijevaju i mogućnost kritičkog razmišljanja te međusobne rasprave. Weinstock, Assor i Broide (2009) u svom istraživanju nalaze kako učenici imaju razvijenije moralno prosuđivanje u školama koje njeguju i potiču kritičko razmišljanje i međusobnu diskusiju, za razliku od škola koje te aspekte ne vrednuju (Melnjak, 2016).

Težnja ka postignuću

Težnja ka postignuću definira se kao usmjeravanje pojedinca na postizanje standarda izvrsnosti i nadilaženje ranije razine kompetentnosti (Heckhausen i Heckhausen, 2008). Prve teorije motivacije bile su biološke i stavljale su naglasak na ulogu fizioloških potreba i nagona (Atkinson, 1957; Lewin i sar., 1944; McClelland, 1951). Istraživanja navedenih autora su se uglavnom bavila ponašanjima koja uključuju neki oblik kompetencije. Pojedinci mogu težiti stjecanju kompetencija ili mogu nastojati izbjeći neuspjeh, a ova razlika u izbjegavanju pristupa eksplicitno je ugrađena u najranije konceptualizacije motivacije postignuća (Elliot i Harackiewicz, 1996). Tako su prve teorije motivacije, koje su bile vezane uz postignuće, razlikovale težnju za postizanjem uspjeha i težnju za izbjegavanjem neuspjeha (Atkinson, 1957; Lewin i sar., 1944; McClelland, 1951).

U akademskom kontekstu, akademski uspjeh ili akademsko postignuće u većini istraživanja mjeri se kvantitativno, odnosno izraženo je ocjenama. Istraživanja pokazuju da je sa studentskim uspjehom povezan i način na koji studenti uče (Docan – Morgan i Manusov, 2009; Goodboy i Bolkan, 2009), dok na način na koji studenti uče utječe percepcija studenata o načinu komunikacije profesora (Berti i sar., 2010; Chory, 2007; Goodboy i Bolkan, 2009; Plax, Kearney, Downs i Stewart, 1986) te percepcija studenata o pravednosti profesora (Chory – Assad, 2002; Horan i sar., 2012). Načini na koji studenti uče uključuje kognitivno i afektivno učenje. Kognitivno se učenje odnosi na pokušaje upamćivanja informacija i sinteze tih novih informacija u već postojeći skup informacija u memoriji (Bloom i sar., 1971). Afektivno učenje je drugačije, jer uključuje emocionalne odgovore i stav prema onome što se želi upamtiti (Chory i McCroskey, 1999).

Holmgren i Bolkan (2014) su, u istraživanju povezanosti percipirane pravednosti u obrazovnom kontekstu i obrazovnih ishoda, utvrdili povezanost interakcijske pravednosti sa afektivnim i kognitivnim načinom učenja, kao i sa studentovom motivacijom, zadovoljstvom komunikacije između studenata – profesora i utjecajem kojega profesor ima na studente. U istraživanju koje su proveli Uludag i Yaratan (2013) dobivena je značajna pozitivna povezanost distributivne i interakcijske pravednosti s akademskim uspjehom (prosječkom ocjena), dok se odnos proceduralne pravednosti i akademske uspješnosti nije pokazao značajnim (Varkeš, 2021).

Također, smatra se da percipirana pravednost u nastavnom kontekstu utječe na akademsku uspješnost (Chory – Assad, 2002; Holmgren i Bolkan, 2014; Horan, Martin i Weber, 2012; Uludag i Yaratan, 2013), razinu hostilnosti učenika (Chory – Assad i Paulsel, 2004; Uludag, 2014) i općenito ponašanja učenika (Paulsel, Chory – Assad i Dunleavy, 2005), njihove stavove (Resh i Sabbagh, 2014), osjećaje (Berti, Molnari i Speltini, 2010; Chory, Horan, Carton i Houser, 2014) i učenje (Chory – Assad, 2002; Chory, 2007; Holmgren i Bolkan, 2014).

Dosadašnja istraživanja

Laura Mazzoli Smith, Liz Todd & Karen Laing (2017) navode da rasprava o percepcijama pravednosti kod mladih pomaže nastavnicima da razviju planove i programe koji se baziraju na

društvenoj pravednosti, društvena pravda za studenata odnosi se na jednakost, jednaka prava i slobode, jednake mogućnosti i nediskriminaciju (Demirbilek i sar., 2021).

Prema Bartholomaeu J. (2021) vjerovanje u pravedan svijet predviđa širok dijapazon pozitivnih i negativnih ponašanja, emocija i misli. Tačnije, utvrđeno je da oni koji vjeruju u pravedan svijet imaju veću vjerojatnost da će doživjeti dobre rezultate u svakodnevnom životu. Uvjerenja da je svijet pravedan usko je povezano s osjećajem kontrole nad sadašnjim i budućim životnim okolnostima mladih. Bartholomaeu J. (2021) također smatra da ukoliko osobama obezbijedimo uslove za kontrolu nad vlastitim životom, ojačava se vjerovanje u pravednost svijeta što rezultira smanjenjem negativnih efekata, poput: depresije, anksioznosti i stresa, i povećavanjem pozitivnih efekata poput: životnog zadovoljstvo, blagostanja, prisutnosti smisla u životu, optimizam i otpornost.

Ronghuan Jiang, Ru-De Liu¹, Yi Ding, Rui Zhen, Yan Sun and Xinchun Fu (2018) smatraju da jedan od ključnih faktora u osnaživanju mladih da vjeruju u pravedan svijet jeste i pravedan pristup nastavnika prema njima u obrazovnom procesu. Kako bi podstakli društveni razvoj djece, škole bi trebale voditi računa o uspostavljanju pravedne atmosfere, a nastavnici bi se trebali potruditi da se prema mladima ponašaju pravedno, a da bi obrazovanje bilo pravedno, neophodno je uspostaviti i pravedan društveni sistem.

„Pravednost se osigurava u organiziranoj zajednici, tj. državi. Ono što je dobro i što može obavezati pojedince da tako postupaju jeste država. Država svojim normama i pravilima obavezuje pojedince na postupanje i djelovanje u skladu s uspostavljenim vrijednostima i načelima. Ali i sama država je u funkciji moralnih načela i postupaka i njene norme su podložne tom postupku“ (Fočo, 2011: 127).

Rezultati istraživanja koje je sproveo Scholz, D. (2019) su u skladu s idejom da vjerovanjem u pravedan svijet se može utjecati na akademsku otpornost i optimizam mladih (u slučaju njegovog istraživanja, odnosilo se na učenike srednjih škola). Isti autor smatra da je srednja škola mjesto gdje je veza između vjerovanja u pravedan svijet i akademske otpornosti najjača, što može u budućnosti biti poticaj da se kreiraju adekvatni nastavni planovi i programi koji bi poboljšali akademski uspjeh mladih i osnažili vjerovanje u pravedan svijet. Sličnog stava su Sutton, Robbie M., Stoeber, J., Kamble, Shanmukh V. (2017) koji ukazuju da se vjerovanjem u pravedan svijet mladi mogu ostvariti i ciljevi kojima teže u svom društvenom životu.

S obzirom na navedeno, smatramo da je pravednost u obrazovnom kontekstu značajna tema kojom bi se trebali baviti svi zaposlenici obrazovnog sistema, od psihologa, profesora, pedagoga, kao i drugih koji mogu utjecati na edukacijske programe i školske propise. Na taj bi način ozbiljnost ove problematike mogla doprijeti do svih relevantnih osoba, a uz redoviti rad i uzimanje u obzir pravednosti kao konstrukta koji utječe na mnoge obrazovne ishode kod učenika i studenata, mogle bi se promijeniti politike obrazovnih sistema i raditi na pravednijem obrazovanju. Važno je da svaki profesor ima uvid u to kako njegovo eventualno nepravedno ponašanje od nepoštivanja dogovorenih kriterija ocjenjivanja, do nedozvoljavanja učeniku/studentu da se izrazi, može utjecati na njihova ponašanja i emocije (Berti i sar., 2010, prema Melnjak, 2016). Iz tog razloga u ovom radu se pokušalo saznati da li postoji pozvezanost između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet.

Metodologija rada

Cilj rada

Uzimajući u obzir navedeno, ovo istraživanje je koncipirano s ciljem ispitivanja povezanosti između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet kod studentske populacije, te da li se povezanost težnje ka postignuću i vjerovanje u pravedan svijet razlikuje s obzirom na sociodemografske varijable ispitanika.

Problemi rada

U skladu s općim ciljem istraživanja definirani su sljedeći problemi:

1. Ispitati postoji li statistički značajna povezanost između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet!
2. Ispitati postoji li statistički značajna razlika u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na spol!
3. Ispitati postoji li statistički značajna razlika u težnji ka postignuću i vjerovanje u pravedan svijet s obzirom na najčešću ocjenu ispitanika!

Hipoteze rada

1. Očekuje se da će postojati statistički značajna povezanost između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet!
2. Očekuje se da neće postojati statistički značajna razlika u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na spol!
3. Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na najčešću ocjenu ispitanika!

Ispitanici

Učesnici istraživanja su bili studenti. Ukupan broj ispitanika bio je 246 (N=246). Studenti su pohađali fakultete u Mostaru, Zenici i Bihaću. Uzorak je bio heterogen, tačnije napisano u istraživanju su učestovali ispitanici različitog spola, različite životne dobi, različitog statusa studiranja i različitog socio-ekonomskog statusa.

Procedura

Istraživanje je provedeno u januaru 2023. godine. Ispitanici su imali slobodu da dobrovoljno pristanu na popunjavanje upitnika, jer je isti bio anoniman. Također, ispitanici su zamoljeni da budu što objektivniji prilikom popunjavanja upitnika. Upitnici su se odnosili na: sociodemografske podatke, skalu težnje ka postignuću i skalu vjerovanja u pravedan svijet. Nakon popunjavanja

upitnici su obrađeni u SPSS programu. Ispitanici su bili obaviješteni da će se dobiveni rezultati interpretirati samo na grupnoj razini i bit će korišteni u naučne svrhe.

Metode i tehnike istraživanja

U istraživanju su korištene su: metode teorijske analize, analitičko deskriptivna i servej metoda. Tehnike istraživanja korištene u radu su: skaliranje, statistička metode i procedure za analizu i interpretaciju podataka putem softvera SPSS 26.

Instrumenti

Skala težnje ka postignuću - Čubela Adolčić Vera i saradnici (2014) adaptirali i sastavili instrument sastavljen od jedanaest čestica sa pet modaliteta od 1- uopće se ne slažem do 5- u potpunosti se slažem. Ukupan rezultat na skali težnje ka postignuću određuje se kao zbroj procjena, tako da je raspon rezultata između 13 i 65. Veći ukupni rezultat upućuje na veću težnju ka postignuću.

Skala vjerovanja u pravedan svijet (SVUP) – Lacković-Grgin, Katica i saradnici(2002) adaptirali i sastavili instrument od trinaest čestica sa šest modaliteta od 1 - izrazito se ne slažem do 6 - izrazito se slažem. Ukupan rezultat određuje se kao prosječna vrijednost procjene ispitanika na česticama 1, 3, 6, 8, 9, 11 (za Skalu generalnog VUPS), odnosno na česticama 2, 4, 5, 7, 12 i 13 (Skala personalnog VUPS).

Uz ove skale postavljene su i čestice koje su se odnosile na spol i najčešću ocjenu.

Rezultati

Na tabeli br. 1. se može vidjeti da su podaci kod skale težnje ka postignuću pozitivno asimetrični leptokurtični, a kod skale vjerovanja u pravedan svijet negativno asimetrični i leptokurtični. Kolmogorov-Smirnov test, kod obje skale pokazuje da odstupanje od normalne raspodjele nije statistički značajno ($p > 0,05$). Budući da je kod obje skale zaobljenosti leptokurtična i da odstupanje od normalne raspodjele nije statistički značajno za statističku analizu u ovom radu će se koristiti parametrijski statistički postupci.

Tabela 1: Minimalna i maksimalna vrijednost, aritmetička sredina, standardna devijacija, skjunis, kurtozis i rezultati testa normalnosti distribucije za rezultate na skalama korištenim u istraživanju

	Min	Max	M	SD	Skew	Kurt	K-sz	P
Skale težnje ka postignuću	11	53	30.86	7,34	0,085	-0,117	0,44	0,835
Skala vjerovanja u pravedan svijet	15	74	47,95	10,53	-0,318	1,76	0,44	0,131

H1: Težnja ka postignuću i vjerovanje u pravedan svijet

Prva hipoteza je glasila: Očekuje se da će postojati statistički značajna povezanost između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet!

Tabela 2: Provjera statistički značajne povezanosti između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet!

	N	M	SD	r	p
Skala težnje ka postignuću	246	30,86	7,34		
Skala vjerovanja u pravedan svijet	246	47,95	10,53	0,204**	0,01

** . Korelacija je značajna na nivou 0.01

Rezultati pirsonovog koeficijenta pokazuju da postoji statistički značajna povezanost na nivou 0,01, ali jačina povezanosti je slaba ($r=0,204$) što ukazuje prisutvo drugih faktora koji mogu utjecati na jačinu korelacije između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet. Iako je povezanost slaba, naša hipoteza je potvrđena, jer postoji statistički značajna povezanost.

H2: Spolne razlike u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet

Druga hipoteza je glasila: Očekuje se da neće postojati statistički značajna razlika u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na spol!

Tabela 3: Provjera statistički značajne rezlike u u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na spol

	Spol	N	M	SD	t	df	P
Skala težnje ka postignuću	Muški	58	34,43	7,45			
	Ženski	188	29,76	6,96	4,38	244	0,00
Vjerovanje u pravedan svijet	Muški	58	48,51	10,88			
	Ženski	188	47,78	10,44	0,464	244	0,643
Ukupno		246					

Na osnovu dobijenih rezultata prikazanih u tabeli br. 3 možemo tumačiti dva zaključka. Prvi se odnosi razliku u težnji ka postignuću s obzirom na spol. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u težnji ka postignuću s obzirom na spol ($t= 4,38$), Sig. = $0.00 < 0.05$. Ispitanici muškog spola pokazuju bolje rezultate u težnji ka postignuću ($M=34,43$). Drugi zaključak se odnosi razliku u vjerovanju u pravedan svijet obzirom na spol. Rezultati u drugom slučaju pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u vjerovanju u pravedan svijet obzirom na spol ($t= 0,464$) Sig. = $0.643 > 0.05$. Ispitanici muškog i ženskog spola u prosjeku imaju isti pogled na pravedan svijet ($M=48,51$ i $M= 47,78$). Na osnovu ovih rezultata zaključujemo da je naša hipoteza djelimično potvrđena.

H3: Težnja ka postignuću, vjerovanje u pravedan svijet i najčešća ocjena

Treća hipoteza je glasila: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na najčešću ocjenu ispitanika!

	Najčešća ocjena	N	M	SD	F	df	P
Skala težnje ka postignuću	6	10	32,8	6,87	0,681	4	0,606
	7	68	30,17	6,95			
	8	108	30,89	7,44			
	9	44	31,90	7,93			
	10	16	29,5	7,08			
Ukupno		246	30,86	7,34			
Vjerovanje u pravedan svijet	6	10	46,2	9,63	0,621	4	0,648
	7	68	48,23	9,68			
	8	108	47,45	10,79			
	9	44	49,84	10,91			
	10	16	47,95	12,19			
Ukupno		246	47,95	10,53			

Dobijeni rezultati prikazani u tabeli br 4 nam pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u težnji ka postignuću ($F = 0,681$) Sig. = $0.606 > 0.05$ i kod varijable vjerovanje u pravedan svijet ($F = 0,621$) Sig. = $0.648 > 0.05$ s obzirom na najčešću ocjenu ispitanika. Ova hipoteza nije potvrđena, što ukazuje da se u budućim istraživanjima na ovu temu uključe drugi faktori.

Diskusija

Rezultati istraživanja su pokazali zanimljive podatke o kojima bi se moglo u budućnosti malo više posvetiti. Prva hipoteza je ukazala na slabu korelaciju između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet. To u ovom trenutku ne izgleda zabrinjavajuće, ali postoji mogućnost da korelacija bude negativna, što bi u psihološkom i društvenom kontekstu dovelo do manjih težnji ka postignuću, a još manje vjere u pravedan svijet. U psihološkom kontekstu može ukazivati na nedostatak motivacije i neadekvatnih ličnih ciljeva i vrijednosti, a u društvenom kontekstu da će mladi biti svjesniji da država odnosno sistem neće pružati dovoljno poticaja za njihovo napredovanje. Nedovoljan poticaj napredovanja mladih ljudi dovodi do toga da sve više njih napušta Bosnu i Hercegovinu i odlaze u države koje će vrednovati njihov rad i znanje. Problem ovog tipa zahtijeva društvene promjene u pristupu pravednosti i politici na osnovu koje se vrednuje napor mladih ljudi.

Jedan od pokazatelja tome je i treća hipoteza koja je pokazala da se stavovi studenata o težnji ka postignuću i vjerovanju pravedan svijet statistički ne razlikuju s obzirom na najčešću ocjenu. To može značiti da mladima opada nivo stimulacije koji se odnosi na težnju ka postignuću, jer kao što je napisano u teorijskom segmentu, težnja za postignućem odnosi se na želju da se postignu pozitivni rezultati, i da te rezultate neko vrednuje. Neophodna je promjena u obrazovnom

sistemu putem koje bi se na adekvatan način nagradio trud i rad mladih ljudi. To se može postići kroz: raznolikost nagrada, priznanje napretka, objektivnosti i pravednosti nastavnog osoblja na svim nivoima, podršci i ohrabrenju, edukaciji o vrijednosti truda, transparentosti i komunikaciji, inovaciji i kreativnosti i ravnoteži između individualnih i timskih nagrada.

Za promjenu obrazovnog sistema koji bi vrednovao napor i rad mladih ljudi, neophodna je i promjena državne politike, koja bi mladim generacijama pružila mogućnost da ostvare svoje ciljeve i ambicije u mjestu svog bitisanja. Neadekvatno vrednovanja rada mladih u obrazovnom sistemu ima ozbiljne posljedice na njihovu motivaciju i težnju ka postignuću. Problem se odražava na: nedostatak prepoznavanja i nagrađivanja akademskog napretka mladih, njihovo buduće zapošljavanje, društvenim angažman, njihovu ulogu u naučnim istraživanjima.

Druga hipoteza ukazuje da postoji spolna razlika u odnosu na težnju ka postignuću, da ispitanici muškog spola pokazuju bolje rezultate. Razlozi ovih razlika su: društvena očekivanja, društveno isticanje uspjeha muškaraca, socijalizacija i odgoj. Naše društvo je ujedno i tradicionalno, pa samim tim je i veća odgovornost koju kroz procese primarne i sekundarne socijalizacije usvajaju osobe muškog spola, iako pretpostavljamo da u budućnosti neće biti razlika, jer globalizacijom, ekonomski standardi porodice ubrazno rastu tako da jedino udruženim snagama budućih partnera mogu se ostvariti bolji uslovi koji se odnose na postignuće i vjerovanje u pravedan svijet.

Zaključak

Od tri hipoteze koje su postavljene u ovom radu, jedna je potvrđena, druga djelomično potvrđena i treća nije potvrđena. Prva hipoteza se odnosila na to da li postoji statistički značajna korelacija između težnje ka uspjehu i vjerovanja u pravedan svijet! Rezultati su pokazali da postoji korelacija, ali ona je u osnovi izuzetno slaba. Dok su dosadašnja istraživanja utvrdila da postoje dokazi o pozitivnim korelacijama između težnje ka postignuću i vjerevanja u pravedan svijet, u našoj situaciji to nije slučaj, uprkos postojanju vrlo slabe povezanosti. Razlog slabe korelacije između težnje ka postignuću i vjerovanja u pravedan svijet su najčešće politička i ekonomska situacija u Bosni i Hercegovini koja utječe na percepciju društvene pravednosti. Također na percepciju društvene pravednosti utječe, nedostatka društvenog vrednovanja znanja, vještina i nezaposlenost mladih nakon završenog školovanja. Ako mlada osoba vjeruje da je uložila potrebne napore, ali to se društveno ne vrednuje, to može dovesti do osjećaja bezvrijednosti i gubitka povjerenja u pravedno društvo. Iz tog razloga mnoge mlade osobe razmatraju o mogućnosti odlaska u druge države koja će vrednovati njihov rad i trud.

Druga hipoteza, koja se odnosila na to da ne postoji statistički značajna razlika između težnje za postignućem i vjerovanja u pravedan svijet s obzirom na spol je djelomično potvrđena iz razloga što su rezultati pokazali da je težnja za postignućem izraženija kod muškaraca nego kod žena. Prisutstvo dominante patrijahlane kulture u našem društvu od muškaraca očekuje više ka postignuću od žena. Ideali tradicionalnog patrijahalnog društva podstiče muškarce na uspjeh, moć, dominaciju jer se od istih očekuje da preuzmu ulogu pružatelja materijalne podrške porodici.

Treća hipoteza koja se odnosila na statistički značajne razlike u težnji ka postignuću i vjerovanju u pravedan svijet s obzirom na najčešću ocjenu ispitanika, nije potvrđena. Cilj ocjenjivanje učenika ili studenta odnosi se na procjenu njihovog razumijevanja, znanja, vještina i primjenu istih u svakodnevnom životu. Iz tog razloga postoje mladi, koji pokazuju bolje rezultate i mladi koji pokazuju slabije rezultate. Ukoliko je društvena percepcija takva da ne postoji razlika između jednih i drugih, to dovodi do osjećaja bezvrijednosti i demotivacije darovitih, nadarenih i upornih mladih osoba, jer njihov trud nije adekvatno nagrađen. Neadekvatno nagrađen trud i

zalaganje u jednom društvenom sistemu rezultira da mladi traže budućnost u drugom koji će taj isti trud i zalaganje nagraditi. Negativne posljedice odlaska mladih odražava se kroz: sociodemografski gubitak (smanjenje populacije), ekonomski gubitak (nedovoljan broj radne snage), kulturološki gubitak (gubitak vrijednosti i tradicije društva), obrazovni gubitak (gubitak intelektualne populacije).

Da bi se osiguralo ljudsko dostojanstvo, koje se odnosi na politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava i slobode pojedinaca, država mora poštovati pravdu i težnju za postignućem kao moralno dobro. Pravedan skup vrijednosti služi kao temelj za uspostavljanje međuljudskih odnosa na način da se svaki pojedinca koji teži ka uspjehu i djeluje u skladu sa zakonima države cijeni prema svojim sposobnostima. Država je dužna obezbijediti uslove za napredovanje i bolju budućnost mladih. Tek tada se može izgraditi društvo u kojem se prema svima postupa pravedno i pruža prilika da se ostvari puni potencijal. Trebamo težiti ka stvaranju kulture u kojoj se svaki pojedinac poštuje zbog svog doprinosa. To uključuje poštovanja i međusobno razumijevanje, na osnovu kojeg se svim članovima društva treba osigurati pristup resursima i prilikama koje su mu potrebne za ostvarenje svojih ciljeva.

Literatura

- Atkinson, J. W. (1957). Motivational determinants of risk-taking behavior. *Psychological review*, 64(6), 359-372.
- Bartholomaeus, J. (2021). The Empowering Role of the Belief in a Just World for the Self in Adaptive Psychological Functioning. Doctoral thesis. Adelaide: The University of Adelaide, School of Psychology.
- Berti, C., Molinari, L. i Speltini, G. (2010). Classroom justice and psychological engagement : students' and teachers' representations. *Social Psychological Education*, 13(4), 541 – 556.
- Bloom, B. S., Hastings, J. T., i Madaus, G. F. (1971). *Handbook on formative and summative evaluation of student learning*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Chory, R. M. i McCroskey, J. C. (1999). The relationship between teacher management communication style and affective learning. *Communication Quarterly*, 47(1), 1 – 11.
- Chory-Assad, R.M. (2002). Classroom justice: Perceptions of fairness as a predictor of student motivation, learning, and aggression. *Communication Quarterly*, 50(1), 58-77.
- Chory-Assad, R.M. i Paulsen, M.L. (2004b). Classroom Justice: Student Aggression and Resistance as Reaction to Perceived Unfairness. *Communication Education*, 53(3), 253-273.
- Chory – Assad, R.M. i Paulsel, M.L. (2004). Classroom Justice: Student Aggression and Resistance as Reactions to Percieved Unfairness. *Communication Education*, 53 (3), 253 – 273.
- Chory, R.M. (2007). Enhancing student perceptions of fairness : The relationship between instructor credibility and classroom justice. *Communication Education*, 56(1), 89 – 105.
- Chory, R.M., Horan, S.M., Carton, S.T. i Houser, M.L. (2014). Toward a further understanding of students' emotional responses to classroom justice. *Communication Education*, 63(1), 41 – 62.
- Cropanzano, R. i Greenberg, J. (1997). Progress in organizational justice: Tunneling through the maze. U: C.L. Cooper i I.T. Robertson (Ur.), *International review of industrial and organizational psychology*, Vol. 12 (str. 317-372). London: John Wiley & Sons.
- Čubela Adolčić Vera i ostali (2014). Zbirka psihologijskih skala i upitnika. Svezak 7. Zadar: Filozofski fakultet <https://morepress.unizd.hr/books/index.php/press/catalog/view/33/29/376>

- Docan-Morgan, T. i Manusov, V. (2009). *Relational turning point events and their outcomes in college teacher-student relationships from students' perspectives*. *Communication Education*, 58(2), 155 - 188.
- Dalbert, C. (1999). *The world is more just for me than generally*. *Social Justice Research*, 12, 79–98.
- Demirbilek, Nesip, Atila, Fulya, & Korkmaz, Celalettin. (2021). *The Concept of Social Justice from the Perspective of University Students*. In: *Education Quarterly Reviews*, Vol.4, No.3, 89-99.
- Elliot, A. J. i Harackiewicz, J. M. (1996). Approach and avoidance achievement goals and intrinsic motivation: A mediational analysis. *Journal of personality and social psychology*, 70(3), 461-475.
- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences*. 34 795–817
- Fočo, S. (2011). *Rasprave o etici i moralu*. Sarajevo: Sarajevo Publishing.
- Goodboy, A.K., i Bolkan, S. (2009). *College teacher misbehaviors: Direct and indirect effects on student communication behavior and traditional learning outcomes*. *Western Journal of Communication*, 73(2), 204 – 219.
- Houston, M. B. & Bettencourt, L. A. (1999). *But that's not fair! An exploratory study of student perceptions of instructor fairness*. *Journal of Marketing Education*, 21, 84-96
- Heckhausen, J. E. i Heckhausen, H. E. (2008). *Motivation and action*. Cambridge University Press.
- Holmgren, J.L. i Bolkan, S. (2014). Instructor responses to rhetorical dissent : Student perceptions of justice and classroom outcomes. *Communication Education*, 63(1), 17 – 40.
- Horan, S.M., Martin, M.M. i Weber, K. (2012). Understanding emotional response theory: The role of instructor power and justice messages. *Communication Quarterly*, 60(2), 210 – 233.
- Laura Mazzoli Smith, Liz Todd and Karen Laing (2017). Students views on fairness in education : the importance of relational justice and stakes fairness. *Research papers in education.*, 33(3). pp. 336-353.
- Lacković-Grgin, Katica i ostali (2002). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*. Svezak 1. Zadar: Filozofski fakultet.
- Lewin, K., Dembo, T., Festinger, L. i Sears, P. S. (1944). Level of aspiration. U J. McHunt (ur.), *Personality and the behavior disorders* (str. 333-378). Ronald Press.
- Lerner, M. (1965). *Evaluation of performance as a function of performer's reward and attractiveness*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 355–360.
- Lerner, M. (1980). *The belief in a just world: a fundamental delusion*. New York: Plenum.
- Melnjak, M. (2016). *Percepcija pravednosti na studiju, zadovoljstvo studijem i akademski optimizam*. Diplomski rad. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- McClelland, D. C. (1951). Measuring motivation in phantasy: The achievement motive. U H. Guetzkow (ur.), *Groups, leadership and men; research in human relations* (str. 191-205).
- Özer, N., & Demirtas, H. (2010). Students' perceptions regarding the fairness of learning environment in faculty of education. *Egitim Arastirmalari Eurasian Journal of Educational Research*, 38, 126-145.
- Paulsel, M.L., Chory – Assad, R.M. i Dunleavy. K.N. (2005). The relationship between student perceptions of instructor power and classroom justice. *Communication Research Reports*, 22(3), 207 – 215.
- Plax, T. G., Kearney, P., Downs, T. M., i Stewart, R. A. (1986). College student resistance toward teachers' use of selective control strategies. *Communication Research Reports*, 3(1), 20 – 27.
- Rawls, J. (1971). *Justice as fairness*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rubin, Z., & Peplau, L. (1975). Who believes in a just world? *Journal of Social Issues*, 31, 65–89.

- Rodabaugh, R.C. (1994). College Students' Perceptions of Unfairness in the Classroom. *Professional and Organizational Development Network in Higher Education*, 13, 269-282.
- Ronghuan Jiang, Ru-De Liu¹, Yi Ding, Rui Zhen, Yan Sun and Xinchun Fu (2018) Teacher Justice and Students' Class Identification: Belief in a Just World and Teacher–Student Relationship as Mediators. Original research article. Vol.8.
- Resh, N., Sabbagh, C. (2014). Sense of justice in school and civic attitudes. *Social Psychology of Education*, 17 (1), 55 – 72.
- Resh, N., Sabbagh, C. (2014). Sense of justice in school and civic attitudes. *Social Psychology of Education*, 17 (1), 55 – 72.
- Scholz, D. (2019). Do Just World Beliefs Predict Academic Resilience and Optimism Through Locus of Control in Australian Adolescents and Does Age Moderate the Mediation Effects? Bachelor thesis. Adelaide: The University of Adelaide, School of Psychology.
- Sutton, Robbie M., Stoeber, Joachim and Kamble, Shanmukh V. (2017) Belief in a just world for oneself versus others, social goals, and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 113 .pp. 115-119. ISSN 0191-8869.
- Tai, F. M. (1998). Justice perception in relation to academic motivation, academic achievement, evaluations of teaching staff and school life, and delinquent behaviour, Unpublished Doctoral Dissertation, Chinese University of Hong Kong- Hong Kong.
- Turčić, I. (2016). Doživljaj pravednosti i zadovoljstvo studijem studenata psihologije. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Rijeci.
- Uludag, O. i Yaratana, H. (2013). The Effects of Justice and Burnout on Achievement: An Empirical Investigation of University Students. *Croatian Journal of Education*, 15(2), 971-16.
- Uludag, O. (2014). Fair and square: how does perceptions of fairness is associated to aggression?. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 143, 504-508.
- Varkeš, M. (2021). Odnos narcizma, perfekcionizma, velepetorog modela ličnosti i težnje ka postignućem. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija.
- Weinstock, M., Assor, A., i Broide, G. (2009). Schools as promoters of moral judgment: The essential role of teacher's encouragement of critical thinking. *Social Psychology of Education*, 12, 137–151.

STRIPE TOWARDS ACHIEVEMENT AND BELIEF IN A JUST WORLD

Summary

Striving for achievement is in the nature of every individual, because with each new achievement, whether easier or more difficult, the individual prepares for new challenges in life. At the same time, in order to achieve a certain achievement, the individual also believes that he will receive an appropriate reward for his work, i.e. he believes in the justice of the society that surrounds him. The aim of this research was to determine whether there is a connection between the pursuit of achievement and belief in a just world. 246 respondents, student population from Mostar, Zenica and Bihać participated in the research. The questionnaires used in this research were: the scale of striving for achievement and the scale of belief in a just world, along with certain questions of a sociodemographic nature. The obtained results showed that there is a statistically significant correlation between striving for achievement and belief in a just world, but it is very weak. Then, the findings show us that there is a statistically significant difference in the striving for achievement with regard to gender. Namely, male respondents ($M= 34.43$) showed a greater desire for achievement than female respondents ($M=29.76$). In contrast to the striving for achievement, there is no statistically significant difference with regard to gender in the belief in a just world scale ($0.643 > 0.05$). Finally, the results were obtained that showed that there is no statistically significant difference in the striving for achievement ($0.606 > 0.05$) and belief in a just world (0.648) with regard to the most common assessment of students.

Keywords: *striving for achievement, belief in a just world, students*